

ระพี สาคริก*

ธรรมจักรคือ ความจริงที่เป็นพื้นฐานวิธีการเปลี่ยนแปลงของทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเน้นความสำคัญอยู่กับเหตุและผลภายในรากฐานจิตใจมนุษย์แต่ละคน ซึ่งเป็นตัวกำหนดบทบาทอย่างสำคัญ

อนึ่ง “เหตุและผล” มีการหมุนวนอยู่บนแกนเดียวกันเป็นธรรมชาติของจิตใจมนุษย์ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวหากใครรู้สึกได้จะพบเองว่ามีกระแสที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับหลักการหมุนวนของกงล้อซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจริงได้อย่างรวม ๆ

ถ้าหากมองเห็นสังขธรรม ไม่ว่าจะขณะใดและมองจากมุมไหนย่อมเห็นสิ่งที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้สองด้านเสมอ อีกทั้งมีทิศทางการหมุนระหว่างสองด้านสวนทางกันอย่างฝืนไม่ได้ ดังที่พบความจริงว่า “เมื่อด้านหนึ่งมุ่งไปข้างหน้า ย่อมทำให้อีกด้านหนึ่งจำต้องถอยหลัง”

แต่ก็มีความจริงที่เชื่อมโยงถึงกันเป็นหนึ่งเดียว หากมองเห็นจุดร่วมซึ่งอยู่ที่แกน ดังนั้นจึงกล่าวสรุปว่า บุคคลผู้มองเห็นสังขธรรม ณ จุดนี้ย่อมสามารถรู้เหตุและผล ซึ่งเชื่อมโยงถึงกันได้ทุกเรื่อง จากอภิสรรภาพที่มีอยู่ในรากฐานตนเองแล้ว

-
- * ศาสตราจารย์
 - * อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - * อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทบวงมหาวิทยาลัย
 - * อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การหมุนวนที่ช่วยให้กงล้อสามารถเคลื่อนตัวไปได้ ย่อมต้องมีพื้นดินเป็นฐานรองรับ หากเริ่มต้นมองจากภาพรวมของกงล้อซึ่งกำลังหมุนรอบแกนตัวเองแล้ว จะพบว่าด้านที่หมุนไปข้างหลัง คือ ส่วนที่อยู่ด้านล่าง และเป็นส่วนที่สัมผัสกับพื้นดิน ช่วยให้กงล้อสามารถเคลื่อนที่ไม่ได้ ส่วนด้านบนซึ่งหมุนไปข้างหน้ากลับเป็นส่วนที่ลอยอยู่ในอากาศ

แต่ถ้าสามารถมองเห็นความจริงซึ่งเชื่อมโยงถึงกัน แทนการมองในลักษณะ “แยกส่วน” ย่อมพบว่า ทั้งสองด้านต่างก็มีความสำคัญร่วมกัน เนื่องจาก “เพราะมีด้านบนซึ่งแม้จะลอยอยู่ในอากาศ จึงมีด้านล่างทำให้ทั้งล้อสามารถเคลื่อนตัวได้” เป็นธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่า “เหตุกับผลเป็นสิ่งพึ่งพาซึ่งกันและกัน” จากรากฐานที่อิสระ

บุคคลผู้สามารถพึ่งตนเองได้ ย่อมหมายความว่า สามารถรักษาแกนนำภายในรากฐานให้มั่นคงและชัดเจนอยู่ได้ จึงเป็นผู้ควรได้รับการยอมรับว่า “รู้เหตุรู้ผล” ไม่ว่าจะปฏิบัติการอันใดก็ตาม หากสภาพดังกล่าวยังคงอยู่ ย่อมช่วยให้เกิดความมั่นคงเสมอ

อย่างไรก็ตาม ถ้าไม่มีพื้นดินรองรับให้ด้านที่หมุนไปข้างหลังมีโอกาสสัมผัส ย่อมไม่ช่วยให้กงล้อสามารถเคลื่อนตัวไปข้างหน้าได้ ดังนั้นความหมายของพื้นดินจึงน่าจะหมายถึงเงื่อนไขในด้านวัตถุซึ่งเป็นพื้นฐานของกระบวนการสิ่งแวดล้อมที่ทุกชีวิตมีโอกาสสัมผัสได้ โดยมีกาลเวลาและโอกาสเข้ามาเป็นส่วนร่วม ช่วยให้ทั้งล้อสามารถทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วน และมีผลเชื่อมโยงถึงด้านซึ่งเข้าไปเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์อย่างอิสระ

ถ้าเข้าใจความจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติของตนเอง ย่อมมีเหตุมีผลสนองแก่กันและกันอยู่ภายในรากฐานความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แต่ละคนเป็นสังธรรมอย่างปฏิเสธมิได้ หากผู้ใดปฏิเสธย่อมตกอยู่ในสภาพปฏิเสธตัวเอง ทำให้ชีวิตจำต้องได้รับความเสียหายในที่สุด

หากผู้ใดสามารถเข้าใจได้ถึงสังธรรมซึ่งมีเหตุมีผลกำหนดวิถีชีวิตมนุษย์ดังกล่าวแล้วย่อมพบความจริงว่า “การทบทวนอดีตซึ่งเข้าไปปรากฏเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง นับตั้งแต่เกิดมาสู่โลกซึ่งมีพื้นดินเป็นสังธรรม เปรียบดูด้านล่างของกงล้อ แม้จะหมุนถอยหลัง แต่เป็นส่วนที่ผูกพันอยู่กับพื้นดิน ช่วยให้ทั้งล้อสามารถเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง”

ถ้ามีแต่ด้านบนซึ่งหมุนไปข้างหน้า โดยที่ด้านล่างห่างจากพื้นดิน นอกจากจะไม่ช่วยให้ล้อทั้งล้อสามารถเคลื่อนตัวไปได้ด้วยพลังจากแกนของตนเอง และจำต้องอาศัยผูกติดไปกับสิ่งลากจูงจากภายนอกแล้ว ยังทำให้ไม่อาจดำรงตนอยู่บนทิศทางที่พึงประสงค์อย่างแท้จริงต่อไปได้อีก ดังเช่นสภาวะเศรษฐกิจซึ่งเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันเป็นตัวอย่างที่มาก่อนอย่างอื่น

ดังนั้น ไม่ว่าจะขณะใดที่คนในสังคมเอาแต่มุ่งไปข้างหน้าด้านเดียวโดยเกรงไปว่าถ้าไม่มุ่งเน้นไปสู่ทิศทางดังกล่าว จะทำให้อยู่ไม่ได้ จริง ๆ แล้วกลับทำให้อยู่ต่อไปได้ในที่สุด เนื่องจากวิถีทางดังกล่าว นำตนไปสู่ภาวะสูญเสียดุลค่าความเป็นมนุษย์ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดังที่มีการกล่าวจากรากฐานซึ่งรู้สัจธรรมแล้วว่า “ผู้ซึ่งชีวิตมีโอกาสเติบโตยิ่งขึ้น แต่กลับสะท้อนพฤติกรรมและแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาก็เห็นว่าจะไม่อาจหยั่งลงถึงพื้นดิน” ไม่ว่าจะคิดหรือนำปฏิบัติในเรื่องใดก็ตาม ซึ่งเชื่อว่าตนสามารถแก้ไขปัญหาและจุดจบในที่สุด ไม่ว่าจะเร็วหรือช้า

ดังนั้น ขณะที่คิดได้เห็นได้ จึงใช้โอกาสซึ่งยังมีอยู่ บันทึกไว้เพื่อส่งผลเตือนสติตนเอง ให้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญดังกล่าวแล้วได้ชัดเจนอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตต่อไปโดยไม่ประมาท ในขณะที่กระแสการเปลี่ยนแปลงด้านรูปวัตถุ มีความรุนแรงสูงขึ้นเป็นลำดับ

มาถึงบัดนี้ จึงช่วยให้สามารถรู้ความจริงได้ว่า ธรรมชาติมีกระแสของเหตุและผลหมุนวนระหว่างกันและกันเป็นธรรมจักรโดยมีความจริงเป็นแกน ทำให้โลกดำเนินมาได้โดยราบรื่นเป็นเวลาอันยาวนาน และเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างได้วิวัฒนาการมาจนถึงมีมนุษย์ซึ่งน่าจะถือว่า ถึงจุดอันเป็นที่สุดแล้ว ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีความเห็นแก่ตัวเป็นเงื่อนไขแฝงอยู่ในรากฐาน ไม่ว่าจะมากหรือน้อย และมนุษย์ก็คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ย่อมมีบทบาทกำหนดให้ธรรมชาติทั้งระบบ เปลี่ยนทิศทางมาสู่อีกด้านหนึ่งซึ่งชำระล้างตัวเองให้ถึงที่สุดอันเป็นจุดดับตามสัจธรรม

หากมองที่มนุษย์และสามารถเข้าใจความจริง น่าจะสรุปได้ว่า ทุกคนที่เกิดมาย่อมมีกิเลสซึ่งถือเป็นกรรมปรากฏอยู่ในรากฐาน แม้อาจต้นลึกหนาบางต่างกัน และกรรมย่อมเป็นเหตุให้การนำปฏิบัติมีผลแห่งกรรมซึ่งเกิดขึ้นได้จากทุกเรื่อง トラบเท่าที่ยังมีโอกาสให้หมุนวนเป็นกระแสต่อไปอีก จนกว่าจะถึงจะจบสิ้นบนพื้นฐานธรรมชาติของแต่ละชีวิตซึ่งคงเป็นไปตามเหตุและผล ที่กำหนดตัวเองให้วนทิศทางกลับมาชำระล้างกรรมนั้นอีกเช่นกัน

แล้วจึงเปิดโอกาสให้พบความสุขที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วยตนเองในที่สุด ไม่ว่าจะถึงได้เร็วหรือช้า ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพความตื้นลึกของเงื่อนไขภายในรากฐาน แต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน

ระพี สาคริก

บทความนี้เขียนในช่วงเวลากลางคืนระหว่างพักอยู่ที่ท่าดอนริเวอร์วิว
ริมฝั่งแม่กก อำเภอแม่สาย สุดเขตแดนตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่
ขณะที่เดินทางศึกษาสภาพธรรมชาติและพรรณไม้
๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๐